

PROGRAMŲ LOKALIZAVIMO PAMOKOS

Didžiąją lokalizavimo darbų dalį sudaro tekstų, kurie matomi programų languose, vertimas. Tų tekstų tiesiogiai išversti negalima. Jie slypi programos viduje, o programos languose matomas modifikuotas jų atspindys. Jus reikia surasti ir verčiant sekti atitikimą tarp to, kas verčiama ir kas matome programos lange. Tai apsunkina savarankišką pirmąją pažintį su lokalizavimu.

Šiame pamokų rinkinyje lokalizavimas aiškinamas panaudojant lokalizuotų (sulietuvintų) programų pavyzdžius. Jau pirmoje pamokoje skaitytojas išmoksta koreguoti esamą vertimą ir čia pat pamatyti rezultatą veikiančios programos lange. Toliau – praktinis lokalizavimo žinių ir įgūdžių gilinimas.

Čia pateiktos trys pamokos. Kitos dar rengiamos.

Pirmoji pamoka

1. Pirmieji žingsniai

Programos vertimas į kitą kalbą ir jos pritaikymas tos kalbos aplinkai vadinamas lokalizavimu. Atskiras lokalizavimo atvejis – lietuvinimas.

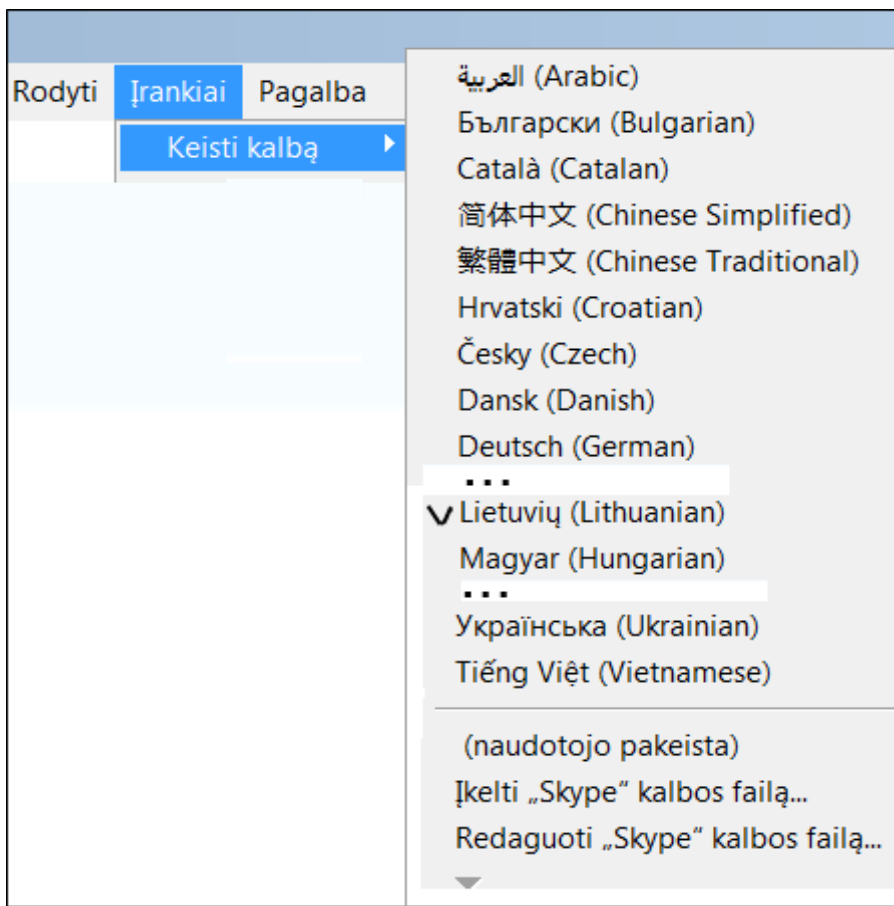
Mokantis ką nors pagaminti, naudinga pamatyti jau pagamintų analogiškų daiktų, pajusti gamybos procesą.

Rinkdamiesi lokalizuojamųjų išteklių (tekstų) pateikimo būdą, o kartu ir programą, kurioje jis naudojamas, apsvairstėme keletą lokalizuojamųjų išteklių pateikimo formatų ir jų pateikimų būdų.

Dėmesį patraukė programa „Skype“. Ji jau sulietuvinta. Galima pamatyti kas ir kaip išversta. Ši programa ypatinga tuo, kad joje yra lokalizavimo priemonė, skirta jai pačiai lokalizuoti. Taigi viskas po ranka.

Lokalizavimui skirtą priemonę turi autonominė programa „Skype“, veikianti staliniuose ir nešiojamuose kompiuteriuose, turinčiuose sistemoje „Windows“ (Skype for Windows Desktop). Suprastintos programos šios programos versijos, esančios kitose operacinėse sistemose, šiam tikslui netinka.

Į programos „Skype“ lokalizavimo virtuvę patenkame iš jos meniu juostos: *Įrankiai* → *Keisti kalbą* (1 pav.).

1 pav. Kelias link programos „Skype“ lokalizuojamų teksto eilučių

Atsiveria langas su pasirinktinų kalbų sąrašu, kuriame yra ir lietuvių kalba. Sąrašo pabaigoje matome eilutę *Redaguoti „Skype“ kalbos failą*. Ją spustelėjus atsiveria lokalizuojamųjų tekstų rengyklės, esančios pačioje programoje, langas (2 pav.).

Kalbos failo redagavimas

Įkelti... Taikyti Išsaugoti...

Nr	Komentaras	Originalas	Vertimas
1	sSTATUSMENU_CAPTION_ON	Online	Prisijungęs
2	sSTATUSMENU_CAPTION_OF	Offline	Neprisijungęs
3	sSTATUSMENU_CAPTION_AW	Away	Pasitraukęs
4	sSTATUSMENU_CAPTION_DN	Do Not Disturb	Užsiėmęs
5	sSTATUSMENU_CAPTION_INV	Invisible	Nematomas
6	sCALL_LB2_MISSED	No answer	Neatsako
7	sCALL_LB2_REJECTED	Busy	Užimta
8	sQUIT_PROMPT	You won't be able to send	Jei išjungsite, negalėsite siųsti ir gauti žinučių
9	sAVATAR_MENUITEM_REJECT	Reject	Atmesti
10	sMAINMENU_HELP_MENU	&Help	Pagalba
11	sMAINMENU_HELP_HELP	Get Help: Answers and Su	Gaukite pagalbos: atsakymai ir palaikymas
12	sMAINMENU_HELP_UPDATES	Check for Updates	Tikrinti, ar yra atnaujinimų
13	sBUDDYMENU_CALL	Call	Skambinti
14	sBUDDYMENU_SENDMESSAGE	Send IM	Rašyti žinutę
15	sBUDDYMENU_VIEWPROFILE	View Profile	Rodyti profilį
16	sBUDDYMENU_RENAME	Rename...	Pervadinti...
17	sBUDDYMENU_REMOVE	Remove from Contacts	Ištrinti iš kontaktų
18	sCALLHISTORYMENU_ADDTO	Add to Contacts	Pridėti prie kontaktų
19	sSTRAYMENU_CHANGESTATUS	Online Status	Būsena
20	sSTRAYMENU_SHOWFRIENDS	Open Skype	Atidaryti „Skype“
21	sSTRAYMENU_QUIT	Quit	Išjungti
22	sSTATUSTEXT_PROFILE_LOGI	Signing in	Jungiamasi
23	sSTRAYHINT_PREFIX	Skype	„Skype“
24	sTRAYHINT_CONN_CONNECT	Connecting	Jungiamasi

Ieškoti

2 pav. Lokalizuojamųjų tekstų rengyklės langas

Lentelėje matome sunumeruotas eilutes. Trečiajame stulpelyje (*Originalas*) angliški tekstai, ketvirtajame (*Vertimas*) – išversti į lietuvių kalbą. Tai tekstai, kuriuos matome kompiuterio ekrane naudodamiesi programa.

Išverstus tekstus galima taisyti, redaguoti. Eilučių arti trijų tūkstančių. Reikiamą tekstą galima rasti surikiavus eilutes arba pasinaudojus paieška.

Eilutes galima rikiuoti pagal bet kurį lentelės stulpelį. 2 paveiksle jas matome surikiuotas pagal pirmąjį. Tai rodo nelabai ryškūs trikampėlis ties pirmojo stulpelio pavadinimu *Nr*. Spustelėjus kito stulpelio pavadinimą trikampėlis atsidurs ties to stulpelio pavadinimu ir eilutės bus surikiuotos pagal tą stulpelį.

Lango apačioje yra paieškos langelis. Jame surinkus paieškos žodį (ar kelis žodžius) lentelė pasislinks taip, kad matomoje vietoje atsirastų lentelės fragmentas su rastu paieškos žodžiu.

Faktiškai, tai į programą „Skype“ įkomponuota nedidelė teksto rengyklė, skirta darbui su programos lokalizuojamaisiais tekštais.

Vertimo eilučių taisymas ir redagavimas. Pabandykime pakoreguoti kurios nors eilutės vertimą. Paieškosime koreguotinų vietų pačiame išteklių lange (žr. 2 pav.).

1 pavyzdys. Antrajame stulpelyje (*Komentaras*) surašyti unikalūs eilučių pavadinimai, pagal kuriuos programa randa eilutę. Iš jų programa nustato kada ir kurioje ekrano vietoje rodyti tos eilutės stulpelyje *Vertimas* užrašytą tekstą. Komentarai paprastai skiriami žmogui, o ne kompiuteriui. Taigi, šio stulpelio tekstus vadinti komentarais netinka. Pavadininkime stulpelį kitaip, pavyzdžiui, *Eilutės pavadinimas*.

Pirmiausia reikia rasti koreguotiną eilutę lentelėje. Tai galima padaryti su paieška arba surikiavus lentelę pagal ketvirtąjį (*Vertimas*) stulpelį. Pasinaudosime paieška ir pakeisime užrašą (3 pav.).

Nr.	Komentaras	Originalas	Vertimas
166	sF TRANSLATE CONFIRM	The language file has been	Kalbos failas buvo pakeistas n
167	sF TRANSLATE NO	No	Nr.
168	sF TRANSLATE COMMENT	Comment	Komentaras Eilutės pavadinimas
169	sF TRANSLATE ORIGINAL	Original	Originalas
170	sF TRANSLATE CURRENT	Current	Vertimas

3 pav. Keičiame: *Komentaras* → *Eilutės pavadinimas*

Matome, kad angliškame originale šis stulpelis pavadintas *Comment*. Šio žodžio vertimas lietuvišku *Komentaras* teisingas. Tai gal ir taisyti nereikia?

Anaiptol. Originale pastebėtų klaidų ir net mažų netikslumų nedera perkelti į vertimą. Todėl taisome taip, kad stulpelio pavadinimas būtų prasmingas.

Paspaudžiame mygtuką *Taikyti* ir iš karto pamatome rezultatą – pakeistą stulpelio pavadinimą (4 pav.).

Nr.	Eilutės pavadinimas	Originalas	Vertimas
166	sF TRANSLATE CONFIRM	The language file has been	Kalbos failas buvo pakeistas n
167	sF TRANSLATE NO	No	Nr.
168	sF TRANSLATE COMMENT	Comment	Eilutės pavadinimas
169	sF TRANSLATE ORIGINAL	Original	Originalas
170	sF TRANSLATE CURRENT	Current	Vertimas

4 pav. Pakeistas antrojo stulpelio pavadinimas

Dabar pažvelkime į kalbų sąrašą. Jo apačioje matysime pridėtą naują kalbą, pavadintą *Lietuvių (naudotojo pakeista)* (5 pav.). Varnele pažymėta ši kalba, o ne sąrašo viduryje esanti *Lietuvių*. Taigi dabar dirbame su pakoreguotu vertimu.

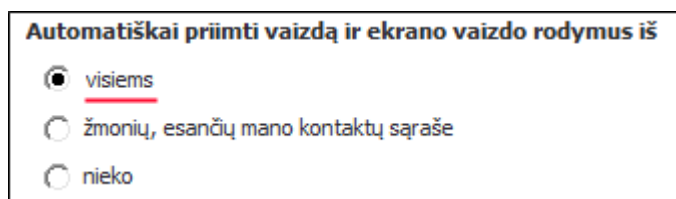
Grįžti prie originalaus vertimo galima visada. Tam reikia eilutę *Lietuvių (Lithuanian)*. pažymėti varnele. Todėl galima drąsiai eksperimentuoti – nėra pavojaus ką nors sugadinti.

5 pav. Kalbų sąrašo fragmentas su nauja kalba

Pažymėtos kalbos lentelę galima įrašyti į failą. Tai atliekama paspaudus virš lentelės esantį mygtuką *Išsaugoti* (žr. 2 pav.). Jeigu pažymėta kalba *Lietuvių (naudotojo pakeista)*, tai į failą bus įrašyta pakoreguota išteklių lentelė. Tada tą failą bus galima perkelti į kitą kompiuterį ir įtraukti į tame kompiuteryje esančią programą. Failas įkeliamas paspaudus virš kalbos lentelės esančiu mygtuku „Įkelti...“. Taip galima platinti pakoreguotą vertimą.

2 pavyzdys. Atvėrę langą *Įrankiai* → *Nustatymai* → *Privatumas* matome lango fragmentą (6 pav.), prie kurio antraštėlės nederą žodis *visiems*. Turėtų būti *visų* (analogiškai kaip *žmonių*). Ištaisykime klaidą.

6 pav. Žodis *visiems*, nederantis prie konteksto

Pasinaudoję paieška, išteklių lentelėje randame žodį *visiems*. Pakeičiame jį žodžiu *visų*, spaudžiame mygtuką *Taikyti*, vėl atveriamė parinkčių langą (7 pav.) ir matome, kad buvo pakeistas ne tas žodis. Nepataikėme...

Privatumo nustatymai: apsaugokite save nuo nepageidaujamų skambučių ir žinučių

Leisti skambinti...

visų

žmonėms, esantiems mano kontaktų sąrašė

Automatiškai priimti vaizdą ir ekrano vaizdo rodymus iš

visiems

žmonių, esančių mano kontaktų sąrašė

nieko

Leisti rašyti... **Saugoti praeitį**

visiems visada ▼

žmonėms, esantiems mano kontaktų sąrašė

Priimti „Skype“ naršyklės slapukus [Sužinokite daugiau](#)

7 pav. Žodis pakeistas, bet ne tas

Reikia pakeitimą panaikinti, ieškoti kitų eilučių su šiuo žodžiu ir bandyti juos keisti. Taisomame programos lange (7 pav.) matome dar du. Gal jų yra ir kituose languose? Naudojant paiešką galima paeiliui perrinkti visus vienodus žodžius ir su kiekvienu atlikti keitimo – atkūrimo veiksmą, kol pataikysime į reikiamą. Jeigu vienodų žodžių bus daug, tai ir bandymų gali būti daug. Todėl tikslinga pasirinkti racionalesnį būdą, kuriam visada pakanka dviejų šiek tiek sudėtingesnių bandymų.

Reikia surikiuoti lentelę pagal ketvirtąjį stulpelį. Tada visos eilutės su žodžiu *visiems*, kur jos bebūtų, atsidurs greta (8 pav.).

2674	sACC NAME SELECTED GI	All Skype contacts	Visi Skype kontaktai
615	sF OPTIONS RC REC VID	anyone	visiems
183	sF OPTIONS RG1 1	anyone	visiems
186	sF OPTIONS RG2 1	anyone	visiems
3129	sUNREAD MESSAGE FILTE	All	Visos

8 pav.

Matome, kad jų yra trys. Juos sunumeruojame (9 pav.).

615	sF OPTIONS RC REC VID	anyone	1-visiems
183	sF OPTIONS RG1 1	anyone	2-visiems
186	sF OPTIONS RG2 1	anyone	3-visiems
3129	sUNREAD MESSAGE FILTE	All	Visos

9 pav. Sunumeruoti vienodi žodžiai

Įvykdę pakeitimą (paspaudę mygtuką *Taikyti*) pamatysime, kuriuo numeriu pažymėtas tas žodis, kurį reikia keisti (10 pav.)

Privatumo nustatymai: apsaugokite save nuo nepageidaujamų skambučių ir žinučių

Leisti skambinti...

- 3-visiems
- žmonėms, esantiems mano kontaktų sąrašė

Automatiškai priimti vaizdą ir ekrano vaizdo rodymus iš

- 1-visiems
- žmonių, esančių mano kontaktų sąrašė
- nieko

Leisti rašyti... **Saugoti praeitį**

- 2-visiems visada ▼
- žmonėms, esantiems mano kontaktų sąrašė

Priimti „Skype“ naršyklės slapukus [Sužinokite daugiau](#)

10 pav.

Taisytiną žodį pažymėtas numeriu 1 (10 pav.). Jį pakeičiame, o nuo visų kitų pašaliname numerius (11 pav.).

2674	sACC NAME SELECTED G	All Skype contacts	Visi Skype kontaktai
615	sF OPTIONS RC REC VID	anyone	visų
183	sF OPTIONS RG1 1	anyone	visiems
186	sF OPTIONS RG2 1	anyone	visiems
3129	sUNREAD MESSAGE FILTE	All	Visos
102	sF CHANGE PASSWORD E	Apply	Vykdyti

11 pav.

Tada matysime langą, pavaizduotą 12 paveiksle.

Privatumo nustatymai: apsaugokite save nuo nepageidaujamų skambučių ir žinučių

Leisti skambinti...

visiems

žmonėms, esantiems mano kontaktų sąrašė

Automatiškai priimti vaizdą ir ekrano vaizdo rodymus iš

visų

žmonių, esančių mano kontaktų sąrašė

nieko

Leisti rašyti... **Saugoti praeitį**

visiems

žmonėms, esantiems mano kontaktų sąrašė

Priimti „Skype“ naršyklės slapukus [Sužinokite daugiau](#)

12 pav.

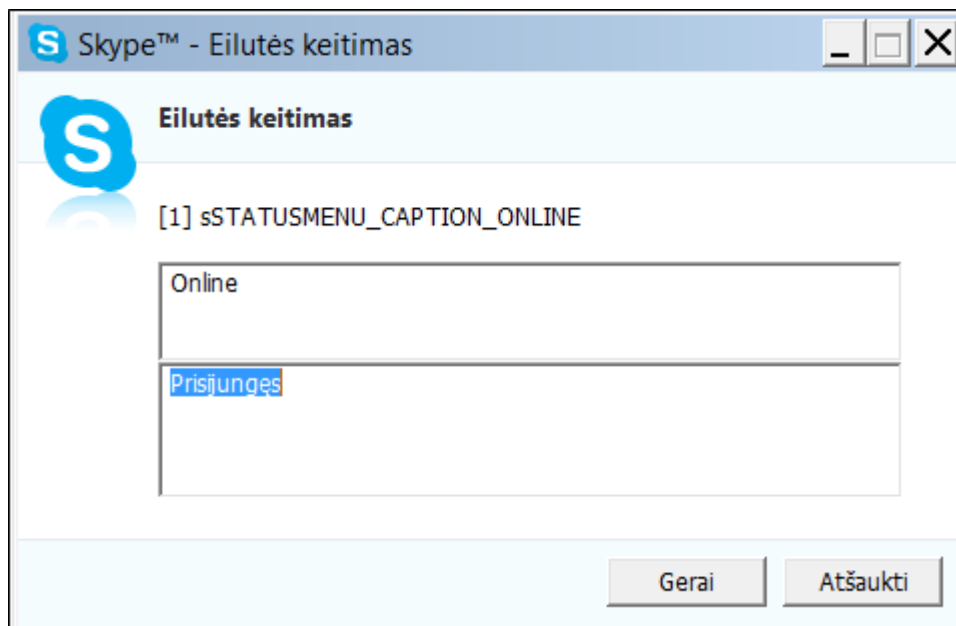
Anglų kalboje žodis *anyone* nelinksniuojamas ir todėl visuose trijose vietose rašomas vienodai. Tačiau kitose kalbose žodžiai kaitomi. Todėl tvarkingai parašytų programų lokalizuojamuose ištekliuose kiekvienam žodžio panaudojimo atvejui pateikiama atskira eilutė, kad lokalizuotojas galėtų parinkti tinkamą žodžio formą.

Programose pasitaiko ir tokių atvejų, kai ištekliuose pateiktas vienas žodis panaudojamas keliose vietose. Tada lokalizuotojas negali parinkti vertimui reikalingų tinkamų formų ir tai laikoma internacionalizacijos klaida originalioje programoje. Apie tokias klaidas reikia informuoti originalios programos autorių, kad jas ištaisytų.

Mūsų, t. y. programos „Skype“, atveju ši klaida yra tik lietuviškos lokalizacijos klaida ir dėl to ją galima nesunkiai ištaisyti. Tačiau šioje programoje yra ir internacionalizacijos klaidų. Jų paieškosime kitose pamokose.

Visi programos „Skype“ ištekliai pateikti vienoje didelėje lentelėje. Su lentele dirbti patogiu žvalgantis po visus išteklius. Kai reikia analizuoti arba versti ilgesnes eilutes, netelpančias į lentelės langelius, patogiau naudotis eilučių keitimo langu, kuris atveriamas spustelėjus 3 arba 4 lentelės langelį (13 pav.).

13 pav. Eilutės keitimo langas

Čia – tik pirmoji pažintis su programų lietuvinimu. Jei sudomino, galima žengti toliau: imti savarankiškai lietuvininti mėgstama nedidelę programą (programėlę), kurios lietuviškos versijos dar nėra, įsijungti į kurios nors didelės programos lietuvintojų komandą, testuoti (ieškoti klaidų) jau sulietuvinuose programose ir pranešti apie jas tų programų lietuvintojams. Bet kuriuo atveju atliksite visuomenei naudingą ir labai reikalingą darbą.

Lengviausia testuoti programas. Pakanka vartyti programos langus ir stebėti, kas ten neteisingai, nesuprantamai, nesklandžiai parašyta. Sudėtingiau savarankiškai lietuvininti. Reikia gerai mokėti anglų kalbą ir labai gerai – lietuvių. Reikia pačiam susirasti lokalizuojamus tekstus. Apie tai – kitose pamokose.

Pratimai

1.1. Eilutę *Komentaras* keitime nepatikrinę, ar tokios eilutės nėra kitoje vietoje. Patikrinkite.

1.2. Pagal lietuvių kalbos taisykles tikriniai programų pavadinimai išskiriami kabutėmis arba kitu šriftu, išskyrus tuos atvejus, kai jų nereikia nuo nieko atskirti, pavyzdžiui, kai vien tik pavadinimas įrašytas į lentelės langelį, sudaro antraštę ir pan. Programos „Skype“ pavadinimas tvarkingai rašomas tarp kabučių. Patikrinkite, ar kitų programų ir sistemų pavadinimai taip pat rašomi tarp kabučių.

1.3. Programos „Skype“ ištekluose yra 3270 eilučių. Angliškoje jos versijoje vardas „Skype“ paminėtas 639 kartus, t. y. vidutiniškai kas penktoje eilutėje. Ar ne per dažnai minimas? Lietuviškoje versijoje jis minimas 635 kartus, ispaniškoje – 620, ukrainietiškoje – 616. Daug kur jis reikalingas, bet kai kur perteklinis. Pavyzdžiui, lange *Įrankiai* → *Nustatymai* → *Vaizdo nustatymai* sakinyje „*Skype*“ *nepavyko surasti internetinės kameros* jį galima praleisti. (Beje šiame sakinyje nereikalingas ir žodžio *rasti* priešdėlis *su*). Raskite ir išbraukite dar dešimtį nebūtinų žodžių „Skype“.

1.4. Kai rašėme šias pamokas programoje „Skype“ buvo neišversti šie žodžiai:

Enter

Ctrl

Heartbeat

Patikrinkite, gal jie jau išversti Jūsų turimoje naujesnėje programos laidoje

1.5. Patikrinkite, ar programos langų tekstuose galima naudoti kursyvą

Antroji pamoka

2. Ženkilai kurių nereikia versti

Peržiūrėdami lokalizuojamuosius tekstus pastebime į juos įmaišytus keistus ženklus arba jų rinkinius, pavyzdžiui, %d, %s, &, , href. Beveik visi vertimų eilutėse tokie pat, kaip ir originaliose. Taigi, neišversti. Jų nematome ekrane (programos languose). Kokia jų paskirtis? Kaip su jais elgiamasi lokalizuojant programą?

Tai tarnybiniai simboliai. Jie sudaromi iš vieno ar daugiau ženklų. Jų pavyzdžių pateikta 1 lentelėje.

1 lentelė. Tekstų su tarnybiniais simboliais pavyzdžiai

Pavadinimas	Simbolis	Kalba	Tekstas	Pastabos
Parametras	%s	en	%s joined	Pranešama, kad prisijungė Jonas
		lt	%s prisijungė	
		Ekране	Jonas prisijungė	
Parametras	%d	en	File size %d MB	Jei failo dydis 10 MB
		lt	Failo dydis %d MB	
		Ekране	Failo dydis 10 MB	
Parametras, keičiama jo vieta	%d	en	%d is not a valid phone number	
		lt	Numeris %d yra neteisingas	
		Ekране	Numeris +3701111 yra neteisingas	
Procento ženklas	%	en	100%%	Jei ženklas % pakartotas tai procentai
		lt	100%%	
		Ekране	100%	
Parametras skliaustuose	{...}	en	Minutes {MINUTES_REMAINING}	Dar vienas būdas parametrui
		lt	po {MINUTES_REMAINING} minučių	
		Ekране	po 15 minučių	
Pusjuodis šriftas	...	en	Speakers - ??	Šriftas, nurodytas HTML kalbos gairėmis
		lt	Garsiakalbiai – ar girdite bandomąjį garsą?	
		Ekране	Garsiakalbiai – ar girdite bandomąjį garsą?	
Kėlimas į kitą eilutę	 	en	Gera ??	Pranešimas apie kokybę
		lt	Gera Maži nesklandumai	
		Ekране	Gera Maži nesklandumai	
Saitas	<a href...	en	Learn more	

		lt	 Sužinokite daugiau	
		Ekране	Sužinokite daugiau	
Kitos gairės	<...>	en	<...>	
		lt	<...>	
		Ekране		
Spartusis klavišas	&	en	&Rename	Alt+R
		lt	Per&vadinti	Alt+V
		Ekране	Peryadinti	Paspaudus Alt+V bus keičiamas failo vardas

Parametrai paprastai nurodomi simboliu, kurio pirmasis ženklas yra %. Vietoj parametro programos lange matoma jo reikšmė. Pavyzdžiui, jei turime tekstą *%s prisijungė*, tai programos lange bus matoma *Jonas prisijungė*, jeigu tuo metu prisijungė Jonas, *Petras prisijungė*, jeigu tuo metu prisijungė Petras, ir pan.

Parametro simbolį vertime reikia palikti tokį pat, kaip originale. Tačiau dėl skirtingos žodžių tvarkos angliškame ir lietuviškame sakinyje kartais jį reikia perkelti į kitą eilutės vietą. Pateiksime pavyzdžių:

%s is not a valid phone number → *Numeris %s yra neteisingas*

%s and a bit more → *Truputį daugiau negu %s*

Kai prireikia ženklo % pagal tikrąją jo paskirtį, t. y. procentams užrašyti, tai tada jis užrašomas du kartus. Pavyzdžiui, tam, kad ekrane matytume užrašą 100 %, išteklių eilutėje turi būti užrašyta 100 %%.

HTML kalbos gairės rašomos tarp ženklų < ir >. Jos naudojamos ekrane rodomam tekstui formatuoti, saitams nurodyti.

Tiems, kas su gairėmis nėra susidūrę rašydami tinklalapius, trumpai apibūdinsime programoje „Skype“ panaudotas gaires.

Tarp gairių ir rašomas tekstas, kuris programos lanke turi būti paryškintas – pateiktas pusjuodžiu šriftu. Pavyzdžiui, ištekliuose užrašyta eilutė

Garsiakalbiai – ar girdite bandomąjį garsą?

ekrane bus atvaizduota taip:

Garsiakalbiai – ar girdite bandomąjį garsą?

Dažniausiai paryškinami įspėjimai ar kitos svarbesnės teksto dalys, kad į jas būtų atkreiptas dėmesys. Vertime tokie paryškinimai, taigi, ir šie ženklai dažniausiai paliekami tokie pat, kaip ir originale. Tačiau lokalizuotojas gali įdėti naujų paryškinimų arba panaikinti esamus.

Tekstas, kuris turi būti pateiktas kursyvu, rašomas tarp gairių <i> ir </i>. Šios gairės, taigi ir kursyvas, programoje „Skype“ nepanaudoti.

Analogiškai gali būti nurodomas (keičiamas) šrifto dydis, spalva. Tačiau ne visose programose ir ne visuose tos pačios programos languose yra galimybė naudoti skirtingus šriftus. Todėl naujų gairių lokalizuotojas gali įterpti tikrai įsitikinęs, kad tokia galimybė yra.

Gaire
 žymimas teksto kėlimas į naują eilutę. Pavyzdžiui, viena ilga eilutė: „*Panašu, kad nėra interneto ryšio.
Patikrinkite ryšį ir bandykite dar kartą*“ ekrane bus matoma perskelta į dvi dalis:

Panašu, kad nėra interneto ryšio.

Patikrinkite ryšį ir bandykite dar kartą.

Teksto kėlimas į naują eilutę nurodomas kitaip, negu įprasta, dėl to, kad lokalizuojamuose ištekliuose operuojama su eilutėmis (ne pastraipomis), pavyzdžiui, rikiuojama, gretinama su originalu. Todėl natūraliau nedalomą frazę pateikti viena eilute ir joje nurodyti kaip tą ilgą eilutę skaidyti į kelias trumpas eilutes, kurios bus matomos veikiančios programos lange.

HTML gairėmis nurodomi saitai. Pavyzdžiui, vietoj išteklių eilutės

```
<a href="www.skype.com/go/novideo">Sužinokite daugiau</a>
```

ekrane bus matoma tik nuoroda *Sužinokite daugiau*, kurią paspaudus bus patenkama į saistomą tinklalapį. Todėl versti reikia tik tai, kas bus matoma ekrane, t. y. tai, kas nepatenka tarp ženklų < ir >.

Tarp gairių nurodytą adresą reikia keisti tada, kai yra tinkamesnis tinklalapis, negu nurodytas programos originale, pavyzdžiui, originalus lietuviškas arba išverstas į lietuvių kalbą. Paprastai verčiami (lokalizuojami) tinklalapiai, kuriuose pateikiama esminė informacija, reikalinga programos naudotojui. Jeigu jų informacija yra pagalbinė, tai tinklalapis gali būti neverčiamas, bet tada ekrane matomą nuorodą reikia papildyti užrašu, nurodančiu, kad tas tinklalapis pateiktas kita kalba, pavyzdžiui, *Papildoma informacija (anglų k.)*.

Kiti tarnybinių simbolių. Kitose programose būna ir kitokių tarnybinių simbolių. Pavyzdžiui, teksto kėlimas į naują eilutę žymimas ženklu \. Kai toje programoje reikia parašyti šį ženklą tikrą, t. y. rodomą ekrane, tai tada jis rašomas du kartus \\, analogiškai kaip procento ženklas.

Sparčiųjų klavišų raidės. Tam, kad būtų galima matyti, kurios raidės (ar kito ženklo) klavišas gali virsti sparčiuoju klavišu, ta raidė meniu eilutėje pabraukiama. Pabraukimai atsiranda paspaudus klavišą *Alt*. Tada paspaudus pabrauktos raidės klavišą vykdomas ta raide pažymėtas meniu punktas. Pagrindinio programos „Skype“ meniu juosta yra tokia:

Skype Kontaktai Susirašinėjimai Skambučiai Rodyti Įrankiai Pagalba

Lokalizuojamuose ištekliuose prieš pabrauktą raidę rašomas ampersendo ženklas &. Pavyzdžiui, &*Pagalba* (žr. 2 pav. 10 eilutė).

Raidės parenkamos tokios, kad jos būtų lengvai įsimenamos – primintų meniu punkto pavadinimą. Geriausiai tinka pirmoji pavadinimo raidė. Kai ta raidė jau panaudota, imama kita, labiau pastebima arba ryškiau tariama raidė: pirmoji žodžio šaknies raidė (jei žodis turi priešdėlį), pirmoji kito skiemens arba kito žodžio, esančio meniu punkto pavadinime (jei pavadinimas sudarytas iš kelių žodžių), raidė „kirčiuota raidė, ir pan. Nepatartina vartoti raidžių, turinčių išsikišusių dalių žemiau bazinės linijos: A, E, I, U, a, e, g, i, y, j, p, u, nes tos dalys gali susiliesti su pabraukimu.

Programoje „Skype“ raidžių galima nežymėti. Tada jas parenka pati programa, imdama jas iš eilės: jei pirmoji žodžio raidė jau panaudota, bando imti antrąją, jei ir antroji panaudota – trečiąją, ir t. t. Jeigu peržiūrėtume visą išteklių lentelę, tai lietuviškoje dalyje rastume pažymėtą tik vieną pagrindinės meniu juostos žodį *Pagalba*. Kitiems raides parinko automatas. Todėl yra ką tobulinti.

Turbūt sutiksime, kad žodžiuose *Susirašinėjimai* ir *Skambučiai* raidės parinktos nevykusiai. Vertimą pakoreguosime įterpdami ženklą & į tinkamesnes meniu punktų pavadinimų vietas.

Trys žodžiai prasideda raide *S*. Panaudojus ją žodžiui *Skype*, kitiems dviem jos nebeliko. Žodžiui *Skambučiai* neblogai tinka bet kuri iš trijų paeiliui einančių raidžių *b* – pirmoji antrojo skiemens (*Skambučiai*), *u* – kirčiuota (*Skambučiai*), *č* – ryškiai skambanti (*Skambučiai*).

Raidė *u* jau panaudota žodžiui *Susirašinėjimai*. Bet ji ten nelabai tinka, todėl reikės keisti ir taps laisva. Ją ir pasirenkame.

Išteklių lentelę surikiuojame pagal ketvirtąjį stulpelį ir randame tris žodžius *Skambučiai* (14 pav.).

1466	sMAINMENU CALL START	Video Call	Skambinti su vaizdu
986	sF OPTIONS CALLS	Calls	Skambučiai
1464	sMAINMENU CALL	Call	Skambučiai
1357	sCONVERSATIONSEARCH	Calls	Skambučiai
468	sF OPTIONS FORWARD H	Calls will be forwarded to a	Skambučiai bus peradresuoj

14 pav. *Skambučiai*

Vadinasi, šis žodis programoje panaudotas bent trijose vietose. Kaip pataikyti į tinkamą?

Šiuo atveju pagelbsti žodis MAINMENU, esantis antrajame lentelės stulpelyje. Koreguojame 1464-osios eilutės žodį *Skamb&učiai*. Spaudžiame išteklių rengyklės meniu punktą *Taikyti*, atveriamo pagrindinį programos langą, spaudžiame klavišą Alt ir matome tokį pagrindinį meniu:

Skype Kontaktai Susirašinėjimai Skambučiai Rodyti Įrankiai Pagalba

Atsilaisvinusią raidę *a* automatas panaudojo žodžiui *Įrankiai*. Automato vertinimu ji geresnė, nes eina prieš buvusią *n*. Žmogaus vertinimu raidė *n* šiek tiek garsiau skamba negu *a*. Pirmoji žodžio raidė *Į* netinka dėl to, kad turi su pabraukimu susiliejančią nosinę, o antrojo skiemens pirmoji raidė jau panaudota. Todėl belieka atkurti ankstesnį raidės *n* žymėjimą.

Dar lieka pažymėti žodžio *Susirašinėjimai* raidę. Kandidatės: *š* – pirmoji ketvirtojo skiemens (*Susirašinėjimai*), *ė* – kirčiuota (*Susirašinėjimai*).

Abi raidės nepanaudotos ir automato parinktoms įtakos neturės. Vienodumo dėlei su žodžiu parenkame kirčiuotą raidę *ė*. Atlikę analogiškus veiksmus gauname tokį meniu:

Skype Kontaktai Susirašinėjimai Skambučiai Rodyti Įrankiai Pagalba

Lokalizuojamuose ištekliuose bus pažymėtos keturių žodžių raidės:

Susirašin&ėjimai Skamb&učiai Įra&nkiai &Pagalba

Kituose trijuose žodžiuose raides parinks programa.

Automatinis raidžių parinkimas nėra tobulas. Todėl yra palikta visa tai daryti rankiniu būdu, kaip paprastai ir daroma.

Ženklu & sparčiųjų prieigos klavišų raidės žymimos operacinėse sistemose „Windows“ ir KDE. Kitose programose gali būti žymimos ir kitaip, pavyzdžiui, operacinėje sistemoje „Gnome“ pabraukimo brūkšniu (_), raštinės programų pakete ?? „Open Office“ – tilde (~). „Mozillos“ grupės programose raidei žymėti skiriama atskira išteklių eilutė.

Čia aptarėme tik vieną sparčiųjų klavišų rūšį, kuri vadinama prieigos klavišais. Paspaudus klavišų derinį *Alt+ženklas* pasiekiamas vienu lygiu gilesnis meniu. Kita sparčiųjų klavišų rūšis vadinama komandų klavišais. Paspaudus klavišų derinį *Vald+ženklas* (Ctrl+ženklas) vykdoma tuo ženklu pažymėta komanda.

Prieigos klavišas galioja tik tame lange, kuriame yra jį atitinkantis meniu punktas. Komandų klavišas dažniausias galioja visoje programoje, t. y. pasiekiamas iš bet kurios programos vietos. Deja, programos „Skype“ lokalizuotojas jų parinkti negali (šį internacionalizacijos defektą turi ir daugelis kitų programų).

Pratimai

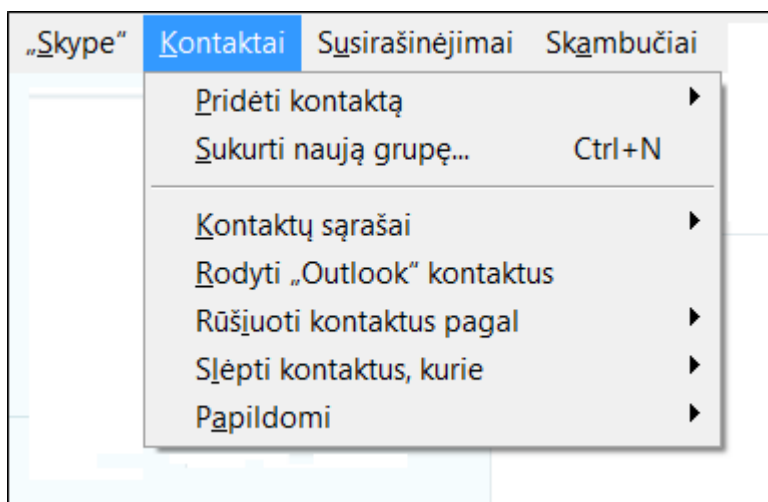
2.1. Kuriose eilutėse nėra tarnybinių simbolių:

1. Procentai žymimi ženklu %%
2. Persiūstas skambutis nuo %s
3. Persiūstas skambutis nuo %s
4. Persiūstas skambutis nuo kito asmens

2.2. Kuriose eilutėse yra tarnybinių simbolių.

1. Adresas www.ačiū.lt
2. Ro&dyti visus
3. Angliškame tekste „%%“ reiškia „ir“
4. § 12

2.3. Patobulinkite 15 paveiksle pavaizduoto meniu lango sparčiųjų klavišų raides.

15 pav.

2.4. Patikrinkite, ar programoje „Skype“ sparčiųjų klavišų raidės (ženklų) vaidmenį gali atlikti skaitmuo.

2.5. Yra galimybė prieigos klavišais pasirinkti ir kalbą. Vargu, ar kas nors taip dažnai keičia kalbą, kad šia galimybe naudotųsi. Tačiau automatas yra parinkęs raides ne visoms kalboms. Kodėl?

2.6. Ar panaudojus raidžių žymėjimą galima padidinti prieigos klavišais pasirinkamų kalbų skaičių. Jei taip, paaiškinkite kaip tai galima padaryti, jei ne – paaiškinkite kodėl.

Trečioji pamoka

3. Kalbų failai

Pažymėtos kalbos lentelė įrašoma į failą paspaudus virš lentelės esantį mygtuką *Išsaugoti* (žr. 2 pav.). Taip jau anksčiau įrašinėjome eksperimentų rezultatus, o gal juos ir įkėlėme į tame pačiame arba kitame kompiuteryje esančią programą nekreipdami dėmesio į tai, kaip tie rezultatai pavaizduoti. Dabar pažvelgsime į failo vidų.

Kalbos failas yra grynojo teksto. Jis turi prievardį *lang*, nurodantį failo paskirtį. Operacinėse sistemose nebūna priskirta numatytoji programa tokiam failui atverti (t. y. failas neatveriamas automatiškai, spustelėjus jo vardą). Todėl pirmiau reikia įkelti programą, kuria ketiname atverti failą, po to pasinaudoti tos programos meniu punktu *Atverti*.

Failą galima atverti bet kuria tekstų rengykle. Geriausiai – užrašine, nes ši programa ir yra skirta grynojo teksto failams. Atvėrę lietuvių kalbos failą matytume tokią jo pradžią:

```
sSTATUSMENU_CAPTION_ONLINE=Prisijungęs
sSTATUSMENU_CAPTION_OFFLINE=Neprisijungęs
sSTATUSMENU_CAPTION_AWAY=Pasišalinęs
sSTATUSMENU_CAPTION_DND=Užsiėmęs
sSTATUSMENU_CAPTION_INVISIBLE=Nematomas
sCALL_LB2_MISSED=Neatsako
...
```

Palyginę su lokalizuojamų tekstų lentele (žr. 2 pav.) čia matome atvaizduotus tik du lentelės stulpelius, skiriamus lygybės ženklu. Nėra nei eilučių numerių, nei anglišku eilučių. Kaip programa žinos kaip rasti reikiamą lietuvišką eilutę?

Tam pasitarnauja eilučių pavadinimai. Jie unikalūs (nėra dviejų vienodų).

Kalbų lentelėje eilučių numeriai ir jų angliški tekstai įrašyti tik tam, kad būtų patogiau lokalizuotojui arba lokalizacijos testuotojui, kad jis matytų ir originalios (šiuo atveju – anglų) kalbos tekstus.

Jei programa vienkalbė, tai joje pakanka tik vienos kalbos, į kurią ji išversta, tekstų. Originalo tekstai joje nereikalingi. Kai programa daugiakalbė (tokia yra „Skype“), tai joje yra daugelio kalbų tekstai, tarp jų ir originalios. Bet veikianti programa operuoja tik su vienos, pasirinktos, kalbos tekstais.

Programoje „Skype“ lokalizuojamieji ištekliai pateikti žmogui patogiu pavidalu – lentele. Tai savitas, tik šiai programai būdingas išteklių vaizdavimo būdas. Kitose programose jų pirminiai tekstai vaizduojami grynuoju tekstu. Tikrąjį eilučių vaizdą, pavaizduotą grynuoju tekstu, galima pamatyti atvėrus jų išteklių failus grynojo teksto žiūrykle arba rengykle, pavyzdžiui, užrašine. Pateiksime pavyzdžių.

1 pavyzdys. Pakavimo programa „7-Zip“. Įprasta vieta kompiuteryje „Program Files\7-Zip\Lang\lt.txt“

```
01000200="Aplankai"
01000210="&Darbinis aplankas"
01000211="&Sisteminis laikinas aplankas"
01000212="D&abartinis"
01000213="Nurodyta&s:"
01000214="Naudoti tik išimamiems diskams"
...
```

Eilutės identifikuojamos skaičiais. Eilučių reikšmės rašomos tarp paprastųjų kabučių, kurios čia atlieka tarnybinių simbolių vaidmenį.

2 pavyzdys. Failų tvarkymo programa „Total Commander“. Įprasta vieta kompiuteryje „Program Files\totalcmd\Languages“ aplanke du failai: WCMD_LTU.LNG ir WCMD_MNU.

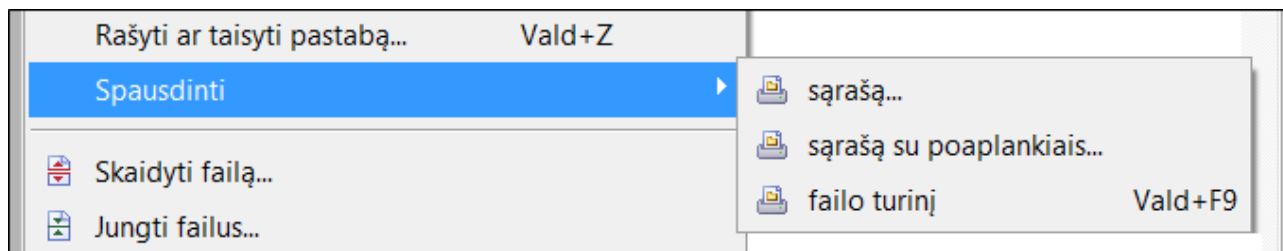
Failas WCMD_LTU.LNG

```

0="Neleidžiama kreiptis į failą\n%s!"
1="Nurodykite failo prievardį (pvz., *.doc; *.txt)"
2="Naujas aplankas"
3="Komandų eilutės parametrai"
...
Čia simbolis \n reiškia kėlimą į naują eilutę
Failas WCMD_LTU.MNU
MENUITEM "R&ašyti ar taisyti pastabą...\tVald+Z", 2700
POPUP "&Spausdinti"
  MENUITEM "&sąrašą...", 2027
  MENUITEM "sąrašą su &poaplankiais...", 2028
  MENUITEM "&failo turinį\tVald+F9", cm_PrintFile
END_POPUP
MENUITEM SEPARATOR
MENUITEM "Skai&dyti failą...", 560
MENUITEM "&Jungti failus...", 561

```

Šiame faile pateikiama ir meniu struktūra. Šis failo fragmentas atitinka meniu fragmentą, pavaizduotą 16 paveiksle.

16 pav.

Galima ne tik išversti meniu punktų pavadinimus, bet ir juos perkelti į kitą, kilnoti, įdėti, pašalinti horizontales, skiriančias meniu grupes. Čia matome horizontalę tarp *Spausdinti* ir *Skaidyti failą*, pažymėtą MENUITEM SEPARATOR

3 pavyzdys. „Mozillos“ grupės programose („Firefox“, „Thunderbird“ ir kt.) naudojami dviejų tipų failai DTD ir PROPERTIES. Failų daug, bet jie nedideli. Naršyklėje „Firefox“ sudėti į aplanką „Program Files\Mozilla Firefox\browser\omni.ja\chrome\lt\locale\", kuriame dar daug aplankų, poaplankių, o juose failų. Lokalizuojamieji ištekliai ne tik giliai paslėpti, bet pakeliui iki jų yra kliūtis. Failas „omni.ja“ faktiškai yra pakas ir gilyn galima eiti tik jį išpakavus. Kas gali pagalvoti, kad prievardžiu „ja“ pažymėtas pakas!

```

Failo „..\chrome\lt\locale\browser\browser.properties“ fragmentas
popupWarningButton=Parinktys
popupWarningButton.accesskey=N
popupWarningButtonUnix=Nuostatos
popupWarningButtonUnix.accesskey=N
popupAllow=Leisti iškylančiuosius langus iš %S

```


popupBlock=Blokuoti išskylančiuosius langus iš %S

Jeigu eilutės pavadinimas baigiasi žodžiu „accesskey“, tai reiškia, kad čia yra prieigos klavišo raidė (ekvivalentu &Nuostatos).

Failo ..\chrome\lt\locale\browser\browser.dtd fragmentas

```
<!ENTITY pageSourceCmd.label "Pirminis tekstas">
```

```
<!ENTITY pageSourceCmd.accesskey "t">
```

```
<!ENTITY pageSourceCmd.commandkey "u">
```

```
<!ENTITY pageInfoCmd.label "Informacija apie tinklalapį">
```

```
<!ENTITY pageInfoCmd.accesskey "I">
```

```
<!ENTITY pageInfoCmd.commandkey "i">
```

```
<!ENTITY mirrorTabCmd.label "Kopijuoti kortelę">
```

```
<!ENTITY mirrorTabCmd.accesskey "K">
```

Ženklo, atskiriančio eilutės turinį nuo jos pavadinimo vaidmenį atlieka paprastosios kabutės. Šiame pavyzdyje matome ir komandų klavišo lokalizavimo galimybę, ko daugelyje programų nėra.

4 pavyzdys. PO failai, dažniausiai naudojami linukso genties operacinėse sistemose ir kitose atvirosiose programose.

Operacinės sistemos KDE failo „konqueror“ fragmentas

```
msgid "S&end File..."
```

```
msgstr "&Siųsti failą..."
```

```
msgid "&Open Location"
```

```
msgstr "&Atverti vietą"
```

```
msgid "&Open File..."
```

```
msgstr "&Atverti failą..."
```

```
# čia komentaras
```

```
msgid "&Find File..."
```

```
msgstr "&Rasti failą..."
```

Viena išteklių eilutė aprašoma keliomis teksto eilutėmis, mažiausiai dviem. Vienoje jų prasidedančioje žodžiu „msgid“ yra originalo eilutė, kuri kartu yra ir tos eilutės pavadinimas, kitoje eilutėje, prasidedančioje žodžiu „msgstr“ – vertimas. Gali būti ir daugiau eilučių, pavyzdžiui, komentaras prasidedantis ženklu #. Teksto eilučių grupės skiriamos tuščiomis eilutėmis.

MO failai. Nors sakome, kad daugelio programų lokalizuojamieji ištekliai pateikiami PO failuose ir su jais darbuojasi vertėjai, bet juos rasime tik vienoje kitoje programoje. Vietoj jų programose būna MO failai (17 pav.).

Asas Kometų lietus Nenugalimas Sveikiname! Diskusijos apie „Tux Typing“ vyksta adresu: Lengvas Modifikuoti žodžių sąrašus Žuvų: Žuvų lietus Sunkus Nurodymai (dar nėra) Pamokos (dar nėra) Iygis Meškerių: Pagrindinis meniu Vidutinis Muzikos garsumas Deja... Nuostatos Pertrauka! Patyręs Pirštų pratimai Jei norite grįžti į meniu, paspauskite grįžimo klavišą Jei norite grįžti į žaidimą, paspauskite tarpo klavišą Apie „Tuxtype“ (anglų k.) Baigti Kalbos parinkimas Garsas išjungtas Signalų

17 pav. Programos „TuxType“ MO failo fragmentas

Tai failai, sukompiliuoti iš PO failų. Tai tik ištiesai surašytos lokalizavimo kalbos eilutės ir nieko daugiau. Ten, kur vykdomojoje programos dalyje reikia panaudoti kurią nors eilutę, būna įrašytas tos eilutės pradžios adresas. Programa pagal tą adresą į eilutę kreipiasi tiesiogiai, be ilgiau trunkančios paieškos. Todėl programa veikia sparčiau. Taigi, kas gerai tinka žmogui ne visada gerai tinka kompiuteriui.

Tarp eilučių gali nebūti ir skyrybos ženklų. Tokiu atveju į programos vykdomąją dalį būna įrašytas eilutės ilgis, pagal kurį programa apskaičiuoja, kiek ženklų reikia imti.

Kai kurios programos pačios sukompiluoja į jas įdėtą PO failą į MO failą. Tačiau tokių nedaug, nes neracionalu kompiuteryje laikyti failą, kuris nebebus naudojamas ir dar jo kompiliavimo programą. Atvirųjų programų PO failai paprastai būna internete. Norintiems jas lokalizuoti, reikia jų PO failą parsisiųsti ir su juo dirbėti. Norint pamatyti darbo rezultatą programoje reikia pačiam sukompiluoti MO failą ir jį įkelti į programą.

Programoje „Skype“ išteklių failai taip pat laikomi vidiniu formatu. Juos galima rasti aplanke ????. Mūsų eksperimentams jų neprireikė – pasitarnavo šioje programoje esanti išteklių rengyklė.

Išteklių paieška. Ištekliai pateikiami įvairiai. Todėl jų ieškoti tenka įvairiais būdais:

- pagal failų prievardžius: lang, lng, dtd, properties, po
- pagal failų ir katalogų vardus: *language, resources, chrome*
- kalbomis arba kalbų kodais pavadintų failų: *lt, lv, pl* ir kt.

Pratimų atsakymai

2.1. Yra visose (net ir pirmoje vienas % yra tarnybinis!)

2.2. 2, 3

2.3.

Pridėti kontaktą (Žodžio šaknies raidė)

Sukurti naują grupę (Suvienodinta su Ctrl+N)

Kontaktų sąrašai

Rodyti „Outlook“ kontaktus („Outlook“ – informatyvus žodis)

Rūšiuoti kontaktus pagal (Pirmoji raidė, atsilaisvinusi iš *Rodyti*)

Slėpti kontaktus, kurie (Pirmoji raidė, atsilaisvinusi iš *Sukurti*)

Papildomi (Pirmoji raidė, atsilaisvinusi iš *Pridėti*)

Laikėme, kad žodžio šaknies raidė ir antrųjų žodžių raidės informatyvumu prilygsta pirmųjų žodžių pirmosioms raidėms.

2.4. Patikrinti galima į kurį nors meniu punkto pavadinimą įrašius skaitmenį su prieš jį einančiu ampersendo ženklu. Pamatysime, kad galima. Tokia galimybė panaudojama programose, kurių meniu punktų pavadinimuose yra skaitmenų, pvz., antraštės šrifto dydžio lygis (1, 2, 3, ...).

2.5. Yra galimybė prieigos klavišais pasirinkti ir kalbą. Vargu, ar kas nors taip dažnai keičia kalbą, kad šia galimybe naudotųsi. Tačiau automatas yra parinkęs raides ne visoms kalboms. Kodėl? Ar panaudojus raidžių žymėjimą galima padidinti prieigos klavišais pasirenkamų kalbų skaičių. Jei taip, paaiškinkite kaip tai galima padaryti, jei ne – paaiškinkite kodėl.

2.6. Negalima, nes šių eilučių nėra išteklių lentelėje. Todėl jų negalima išversti į lietuvių kalbą. Jos nelokalizuojamos. Kiekviena eilutė ar net atskiras žodis, kuris matomas neišverstas kuriame nors programos lange, laikomas šiurkščia lokalizavimo klaida. Jeigu to žodžio negalėjo išversti lokalizuojas, tai tada yra programos internacionalizacijos klaida, iššaukianti lokalizacijos klaidą. Tačiau šis atvejis išskirtinis. Kalbų pavadinimai pateikti ir jų pačių kalbomis. Ieškantysis savos kalbos sąraše tikrai žinos savos kalbos pavadinimą sava kalba. Todėl šio atvejo klaida galima nelaikyti.

2015-10-10

Gintautas Grigas
el. p. Gintautas.Grigas@mii.vu.lt